

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 3(19)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Саєвич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор
Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки

Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Кривобороденко Г. П., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Поляков О. М., д-р екон. наук, проф., Радзівєвський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф.

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, проф., Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Джинчарадзе Н. Г., д-р філос. наук, проф., Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Охременко О. Р., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подоляка А. М., канд. юрид. наук

М43 Міжрегіональна Академія управління персоналом.

Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 1. —

ISBN 966-608-120-2

К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2008. — Вип. 3(19). — 244 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст. — ISBN 978-966-608-923-9

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник "Наукові праці МАУП" зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України "Наукові праці МАУП" визнано як фахове видання з економічних і психологічних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 14 червня 2007 р.).

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2

ISBN 978-966-608-981-9

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	5	Ус М. И. <i>Современные подходы к процессам управления</i>	70
Дікарев О. І. <i>Інвестування паливно-енергетичного комплексу: світовий досвід для України</i>	5	Булавін П. Г. <i>Загальна характеристика формування цілей державного управління у зовнішньоекономічних відносинах</i>	76
Мойсеєнко І. П. <i>Індикативний метод оцінювання інтелектуального потенціалу</i>	11	Колосінський Є. Ю., Масалковська Л. <i>Вплив економічної глобалізації на діяльність суб'єктів господарювання</i>	80
Чернуха Н. М., Чернуха Г. О. <i>Інтеграція у сучасному освітньому просторі</i>	15	Аль-Тмейзі А. Ю. <i>Авіаційний комплекс України та його вплив на якість транспортних послуг</i>	88
Рибак О. М., Білоус А. О. <i>Досвід реформування вищої освіти у країнах Центральної та Східної Європи і його значення для України</i>	19	Лугова Г. В. <i>Санітарно-епідеміологічний моніторинг як інструмент управління профілактикою кишкових інфекцій серед військовослужбовців військових частин, що розташовані в басейні Дніпра</i>	92
Мушкин И. М. <i>Развитие дистанционного образования в высшей школе</i>	26	Сафонова А. С. <i>Генезис розвитку процесів фінансової глобалізації світової економіки в контексті інтеграційної взаємодії країн</i>	96
Мироненко В. В., Саєвич І. Г. <i>Інтернет як сучасна технологія навчання</i>	30	Арбузов А. Б. <i>Ризики кредитного портфеля в системі банківських ризиків</i>	102
Мельник П. П. <i>Економіко-екологічна збалансованість у системі захисту рослин</i>	34	Чабаненко В. В. <i>Формування загальноєвропейського ринку праці у процесі європейської економічної інтеграції</i>	111
Топчій С. П. <i>Інтеграційні об'єднання на ринку зерна України: переваги і недоліки</i>	38	Шарапов С. В. <i>Адміністративне управління в системі загального управління підприємством</i>	118
Кулик Р. О. <i>Методологія створення регіональних кластерів та оцінювання їх ефективності</i>	43	Янгалічев Р. Н. <i>Теоретичні основи розподілу і перекладання податків</i>	124
Кузнецов М. С. <i>Суцність колективного трудового конфлікту как объекта государственного управления</i>	50	Мамедов А. <i>Проект трубопровода “Баку–Одесса–Броды”: реалии и перспективы реализации</i>	132
Халамендик В. Д. <i>Професійна підготовка випускників вищих навчальних закладів: проблема управління</i>	57		
Давиденко А. П. <i>Роль держави в підтримці розвитку ринку послуг в Україні</i>	63		

УДК 339.9+303.43+621.311.1

О. І. ДІКАРЄВ

Українсько-Арабський інститут міжнародних відносин та лінгвістики МАУП, м. Київ

ІНВЕСТУВАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 3(19), с. 5–10

Розглянуто сучасні стратегії здійснення фінансування інвестиційних проектів у галузі паливно-енергетичного комплексу (ПЕК): бюджетного, корпоративного й проектного фінансування (ПФ). Проаналізовано можливості державних інвестиційних фондів (ДІФ), які виникли в умовах лібералізації світового фінансового ринку і припливу нафтодоларів у країнах-виробниках паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР), так звану “broad-field FDI” стратегію “інвестиції на полі зеленого луку” ТНК і світовий ринок ПФ.

На сучасному етапі економічного розвитку переглядається політика управління ПЕК України. Існує нагальна необхідність в інноваційній експортній та імпорتنій стратегії ПЕР і в інтегруванні у світовий енергетичний простір, на якому економічні інтереси все більше переплітаються з політичними. Виходячи із реального становища Україна сьогодні зобов'язана зменшувати свою залежність від транспортування енергоресурсів. Одним із шляхів цього зменшення є збільшення обсягів виробництва та експорту електроенергії.

У зв'язку з цим в Енергетичній програмі України на період до 2010 р. передбачено спрямувати в ПЕК 158,2 млрд грн, тобто щорічно необхідно виділяти 10 млрд дол. До того ж Україна має намір залучити 2,5 млрд євро для проведення модернізації та реконструкції до 2013 р. нафто- і газотранспортної системи. Зокрема, на розробку Одеського й Безіменного газових родовищ на шельфі Чорного моря необхідно близько 5 млрд грн. Виходить, що однією з важливих складових розвитку ПЕК

є інвестиційна складова. Аналітики стверджують, що перспективи розвитку світової енергетики є надзвичайно актуальним і неоднозначним науковим дискурсом. За підрахунками МЕА, для забезпечення необхідного рівня споживання енергії до 2030 р. необхідно вкласти в енергетику 20 трлн дол. [19]. Близько 50 % цих коштів має бути спрямовано на підтримання поточного рівня поставок, враховуючи те, що сучасні елементи інфраструктури світового ПЕК (електростанції, передавальні та розподільні лінії електропередач, газопроводи) підлягають оновленню до 2030 р.

Критична оцінка існуючих поглядів на цю проблему є частиною процесу напрацювання самостійних позицій в галузі ПЕР. Проте оцінки мають бути підтверджені напрацюваннями в забезпеченні надійної роботи Об'єднаної енергетичної системи (ОЕС) та газових транспортних систем (ГТС) України за технічними, організаційними та нормативними критеріями. На сьогодні основне обладнання електростанцій майже на 64 % від-

працювало понад 170 тис. годин, а 36 % — наближається до цієї точки. Виснаження основних засобів магістральних і міждержавних мереж, які споруджувалися ще у 70-х роках минулого століття, складає 53,3 %. Спостерігається послаблення диспетчерської дисципліни, зниження рівня підготовленості оперативного персоналу до роботи в нормальних та аварійних умовах [8].

Вугільна галузь також потребує оновлення. У середньому стан багатьох вугільнодобувних і переробних підприємств характеризується як незадовільний: 70 % основних фондів не відповідає сучасним вимогам. Із діючих шахт і резервів майже половина знаходиться в експлуатації 50 років, 38 шахт (23 %) працюють уже 70 років. І тільки 31 шахта (17 %) введена в експлуатацію 30 і менше років. За післявоєнний період з числа діючих було реконструйовано лише 36 шахт (з них за останні 20 років — 6 шахт) [1]. Аналіз ситуації показує, що в процесі реконструкції та закриття неперспективних шахт не було прораховано ризиків і фінансових можливостей держави. Програму “Українське вугілля” недофінансовано на 3,2 млрд грн [2]. Серед заходів, спрямованих на посилення надійності ПЕК України через введення економічної відповідальності за порушення балансу електроенергії, передбачається збільшення робіт з будівництва та реконструкції із залученням усіх джерел фінансування, а також розвиток ринкових відносин. За даними Інституту Като, за рівнем економічної свободи Україна посідає 103 місце серед аналізованих ним 127 країн. Поняття “економічна свобода” базується на чотирьох ознаках, які включають обмін (товарами, послугами, грошима та ін.) на добровільній ринковій основі з мінімальним втручанням політичних та адміністративних важелів; вільне входження на ринок і чесну конкуренцію; захист особистості та приватної власності від посягань [13]. Такі тенденції спостерігаються у багатьох регіонах світу. Варто згадати про потужні аварії в енергосистемах України, країн-сусідів та інших країн — США, Італії (2003 р.), в Росії (травень 2005 р.), країн Європи (листопад 2006 р.). Серед основних причин аварій називають відсутність жорсткої вертикалі оперативно-диспетчерського управління в об’єднаних енергосистемах західних країн, неконтрольоване зростання навантажень електромереж, дефіцит фінансування [11]. У зв’язку з цим важливим завданням є збільшення інвестицій в енергетичну галузь.

Зазначимо, що приріст потреби на енергоресурси у світі тепер визначається не тільки гло-

бальним попитом з боку США, Японії, ЄС, а й попитом країн, що розвиваються. Рівень індустріалізації визначає динаміку зростання енергоспоживання цими країнами, зокрема, КНР у 2005 р. дала половину світового приросту енергоспоживання [17]. У таких умовах потреба в інвестиціях все більше відчуватиметься в регіонах, які не входять в ОЕСР, а звідси зростатиме роль проектного фінансування. Його почали широко використовувати наприкінці 70 — на початку 80-х років минулого століття у великих експортно-імпортних та інвестиційних операціях, коли через “нафтовий бум” ціни на нафту та інші енергоносії за короткий період зросли в багато разів.

Ризиковим моментом інвестування в цю сферу є взаємодія таких акторів, як держава і приватний бізнес. Ефективність енергетичних проектів залежить від умов, які створюють державні структури для приватного інвестування, та рівня прибутковості для компенсації ризиків і здатності приватних корпорацій йти на фінансові ризики. Одним із головних напрямів стрімкого зростання міжнародного інвестування є розвиток ТНК, які представляють великий інвестиційний капітал глобального сектора економіки. На ТНК та їхні філії нині припадають десята частина світового ВВП і третина світового експорту. У сфері ПЕР працюють потужні ТНК. Світовий нафтовий ринок зберігає високу ступінь концентрації й монополізації. На 24 великі нафтові компанії (12 — добувні та 12 — переробні) припадає 61 % світового видобутку й 45 % переробки нафти. На 10 великих приватних компаній припадає 16 % світового об’єму видобутку нафти, проте така ж частка ринку нафтопродуктів належить трьом нафтовим гігантам. З позиції глобальної конкуренції всі нафтові компанії світу можливо поділити на п’ять типів [5]:

1. Великі транснаціональні компанії, так звані мейджори (“majors”). Прибуток таких компаній складає понад 100 млрд дол., а щорічний видобуток — понад 100 млн т. Бізнесові операції таких відомих мейджорів, як “Royal Dutch/ Shell”, “Exxon-Mobil”, “BP Amoco-Arco”, “Total Fina Elf”, носять глобальний характер і характеризуються розширеною інтеграцією.
2. Високоєфективні середні за розмірами компанії — “відкривачі нафти”. Ці фірми демонструють нову модель ведення енергетичного бізнесу, який налаштований на максимальну гнучкість та неперервну оптимізацію активів на використання пере-

ваги більш коротких операційних циклів й менш високих затрат на підготовку запасів, партнерство з національними фірмами. До цього типу належать високоефективні компанії, які орієнтовані на пошук нафти та характеризуються невеликими затратами на приріст запасів, короткостроковими операційними циклами, оптимізованим портфелем активів аспрім, глобальною сумісністю і партнерством з національними нафтовими компаніями. До їх кола входить багато американських та європейських “незалежних” компаній (“independents”) — “Chevron”, “Conoco”, “Philips Petroleum”, “Texaco” та ін. Якщо такі фірми й зайняті в секторі даун стрім (“downstream”), тобто займаються нафтопереробкою, маркетингом каналів збуту, то використовуються лише як засіб збільшення масштабів операцій щодо видобутку та у сфері нафтохімії.

3. Найбільш специфічним напрямом розвитку енергетичного бізнесу є концепція формування “інтегрального постачальника енергоносіїв”, яке складає третю групу компаній. Такі компанії пропонують широкий спектр товарів і послуг від одного постачальника. Завдяки лібералізації економічних відносин і використанню інновацій ці компанії досягли рівня обслуговування споживача енергії в режимі реального часу. Прикладом такої фірми є “Dinergy”, яка займається постачанням споживачам газу, електричного струму, наданням фінансових послуг. Вона має для цього певну розвинену інфраструктуру і передові інформаційні технології.
4. Національні нафтові компанії (ННК) з орієнтацією на імпорт. Вони, як правило, мають невеликі запаси нафти, невисокий рівень видобутку, проте збалансований портфель дає їм переваги і можливості інтеграції. До цього типу належать “ENI”, “Pertamina”, “Petronas”.
5. ННК з орієнтацією на експорт. Такі компанії, як “PVDSA”, “Saudi Aramco”, “Kuwait National Petroleum”, мають доступ до великих запасів нафти, у них низькі затрати на видобуток [6].

Однак тут необхідно враховувати відмінність між традиційними ННК, які володіють масштабними запасами й намагаються максимізувати фінансові вигоди від їх освоєння та експорту, й ННК, які мають набагато менші запаси й часто є

імпортерами нафти. В той час як ННК-експортери все більше відкривають доступ для іноземних компаній, ННК-імпортери можуть стати першими кандидатами для створення сумісних підприємств з американськими та європейськими компаніями. ННК були створені в різних бізнесових і маркетингових середовищах. Принципово важливим моментом в оцінюванні переваг і недоліків ННК є закладене в ній поєднання урядових й комерційних функцій, що визначає її положення в системі організації нафтогазового сектора. Урядові структури, звичайно, мали і мають значний вплив на створення й діяльність ННК. Процес створення ННК відбувався за прямої участі уряду методом інвестування державних фінансових коштів у Алжирі, Мексиці, Норвегії, Індонезії. При цьому, як правило, ННК отримували у своїх країнах значні переваги за рахунок пільгового доступу до капіталу (безпосередньо з бюджету чи під гарантії уряду). Зазначимо, що інтереси до бізнесу в ННК з боку державних органів і керівництва корпорації не завжди збігаються. Прикладом є російська бізнес-структура “ЮКОС” [9]. За допомогою такого економічного важеля, як ННК, урядові структури можуть впливати на кон’юнктуру галузі, ринку, навіть на економіку в цілому, якщо ПЕК посідає провідне місце серед інших виробничих галузей держави. У цьому разі ННК може позиціонуватись як представник держави. Її імідж і репутація можуть сприяти інвестиційному рейтингу держави.

ТНК та ННК при виході на зарубіжні ринки почали застосовувати при взаємодії з місцевими компаніями так звану стратегію “brown-field FDI” — стратегію “інвестиції на полі зеленого луку”. Це реальна виробнича діяльність та науково-технічна кооперація без створення СП з партнером [12]. В умовах лібералізації світового фінансового ринку і припливу нафтодоларів у країнах-виробниках ПЕР з’являються нові потужні фінансові актори — державні інвестиційні фонди (ДІФ). Перший такий ДІФ (The Kuwait Investment Authority) виник у 60-х роках минулого століття. Пізніше ДІФ з’явилися у Сінгапурі, Норвегії, КНР, Казахстані та РФ. Найбільшим ДІФ стала Інвестиційна адміністрація Абу-Дабі (Abu Dhabi Investment Authority). Основна роль ДІФ — створення державного резерву коштів, отриманих від реалізації нафти, на випадок коливання цін і світових економічних негараздів. У наш час у світі діє близько 40 таких інститутів [4]. Їх фінансовий вплив внаслідок акумуляції збиткових коштів від експорту збільшується. Їх фонди зростали з темпом близько 20 % у рік, склавши

у 2007 р. загальну суму 3 трлн дол., що вдвічі перевищує загальний обсяг хедж-фондів [7]. З останніми ДІФ схожі за активністю та відсутністю правових обмежень механізмів діяльності. Існують різні прогнози оцінки динаміки ДІФ, проте всі вони сходяться в тому, що у найближчі десятиліття сумарний обсяг капіталів, які знаходяться під їх контролем, зросте у 5–19 разів [5].

Зростаюча фінансова потужність сучасних ДІФ та їх тактика вкладання коштів у зарубіжну нерухомість і виробництво примусила країни “великої сімки” восени 2007 р. створити комісію з вироблення стратегії протистояння цій практиці, а особливо ДІФ РФ та КНР. У січні 2008 р. в Давосі було зазначено, що проблема ДІФ відображає більш загальну проблему, а саме практику різних підходів використання нафтодоларів. Дійсно, залежно від того, наскільки мудро використовують ці додаткові прибутки імпортери нафти, буде ефективніше діяти у майбутньому фінансова система світу [22]. Інструменти ПФ грають певну позитивну роль у цьому механізмі.

У більшості відомих схем (паралельного, послідовного) ПФ провідну роль грає банк-ініціатор — це може бути великий комерційний банк, міжнародний фінансовий інститут. Більшість провідних банків одночасно грають роль організаторів фінансування за одними проектами й рядових учасників банківських консорціумів і синдикатів — за іншими. Так, у 1994 р. Dentsehe працював у синдикуваному кредиті з розміром його частки 15 % при загальному об’ємі кредиту 3219 млн дол., Credit Lyonnais у 1994 р. підписався в синдикуваному кредиті на 3971 млн дол. на частку у 9,5 % [11]. На ринку ПФ в останній час стали активно працювати фінансові компанії й банки, які організують емісії й розміщення так званих проектних облігацій без права регресу (non-recourse project bonds). Основними банками й компаніями-організаторами у цій сфері є Lehman Brothers, CS First Boston, Morgan Stanley, Chase, Merrill Lynch, Solomon Brothers, Citicorp та ін. У розвинених країнах ПФ має свою специфіку, пов’язану з тим, що воно базується здебільше на концесійних угодах проектних компаній (чи компаній-операторів) з приймаючою державою. Передусім тут ідеться про контракти типу BOOT (Build, Own, Operate, Transfer). За контрактом BOOT концесіонер (проектна компанія, девелоперська компанія чи компанія-оператор) несе відповідальність за будівництво, фінансування, управління й обслуговування об’єкта інвестиційної діяльності впродовж встановленого періоду (на

20, 30 років чи більше), після чого об’єкт передається державі.

Динамічно у плані ПФ розвивається Південна Азія, Латинська Америка. У 1996 р. було підписано цікаву угоду в Чилі про фінансування проекту розробки мідних покладів Коллахауси на суму 1,76 млрд дол. Особливості цього проекту полягають у тому, що в рамках пакету ПФ 1,02 млрд дол. припадає на позику, видану банками без гарантій покриття політичних криз, що свідчить про високу довіру кредиторів та інвесторів до уряду країни. Нормою для ПФ ПЕК є врахування саме політичних ризиків. Варто згадати проект газопроводу Nabucco з бюджетом у 7,4 млрд дол., з потенціалом транспортування 31 млрд кубометрів газу у рік з Центральної Азії. Головною метою його побудови, проголошено лідерами ЄС, була енергетична безпека. Проте в Nabucco не вкладають кошти європейці. Причин багато, але основна — політичні та економічні ризики. Проте існує необхідність й можливість вирішити цю проблему методами енергетичної дипломатії з боку ЄС, РФ та України. На тлі загальної практики ПФ регіон Східної Європи й нових країн, що вийшли з СРСР, виглядає, враховуючи його територію, населення, природні й промисловий потенціал, нерозвиненим (доля цього регіону у 1999 р. складала 7 %). Середній обсяг фінансування в розрахунку на один проект складає 130 млн дол.

Аналіз списку провайдерів ПФ показує, що значна частина операцій припадає на японські банки (2-ге, 3-тє, 4-тє, 5-тє, 10-тє місця); є у списку й європейські банки: HSBC (Великобританія) — 1-ше місце; ABNAmro (Нідерланди) — 3-тє; Credit Lyonnais — 6-тє; Societe Generale (Франція) — 7-ме; West LB (Великобританія) — 9-тє місце. Значно менше тут банків США. Chase Manhattan знаходиться тільки на 8-му місці; Citibank — на 15-му; Bank of America — на 21-му. Таким чином, на ринку ПФ існує певний “поділ праці” між світовими банками: провідними організаторами ПФ виступають банки США, основну частину фінансування в рамках консорціумів здійснюють банки Японії. Банки Західної Європи є більш універсальними: здебільше вони є і організаторами, й провайдерами ПФ. Загалом помітна тенденція універсалізації функцій всіх провідних банків на ринку ПФ [15].

Проектне фінансування в Україні перебуває поки що на початкових стадіях. Це зумовлено станом фінансового ринку України в цілому й проблемами взаємодії в галузі ПЕР з РФ та ЄС. За своєю пропускнуою спроможністю, протяжністю

та складністю споруд газотранспортна система (ГТС) України посідає друге (після російської) місце у світі. Її особливістю є, зокрема, наявність потужних підземних сховищ газу (ПСГ), що дає змогу згладжувати сезонні нерівномірності у газоспоживанні. Вартість української ГТС, за різними оцінками, становить 15–20 млрд дол. Від стабільної роботи ГТС значною мірою залежить енергетична безпека не лише України, а й 18 європейських країн — споживачів російського газу. Сьогодні основне обладнання ГТС працює без значних перебоїв завдяки постійній роботі українських підприємств з його оновлення та модернізації.

Починаючи з 1992 р. в Україні працює Світовий банк у співпраці з іншими фінансовими установами (МБФ, Програма розвитку ООН) та урядами інших країн (США, Великобританія, Канада, ФРН, Японія). Вже перша позика для України (Позика інституційного розвитку), надана банком у 1993 р., була підтримана грантовим фінансуванням з боку МВФ, ЄС, Британським фондом “Нор-Хау”, Канадським агентством міжнародного розвитку. Донори також впроваджують багато різних програм, мета яких — розбудова громадянського суспільства, підтримка реформ на місцевому рівні [3].

Україна співпрацює з Єврокомісією з питань енергетики щодо розв’язання проблем виконання Меморандуму про розуміння між Україною та ЄС в енергетичній сфері. Євросоюз реалізує низку інвестиційних проектів в енергетичному секторі України, зокрема в нафтогазовій галузі, яка фінансуватиметься європейськими фінансовими інституціями. Також Україна взаємодіє з ЄС у галузі атомної енергетики, зокрема з питань безпеки ядерних реакторів і запровадження альтернативних джерел енергії. Але на рівень співробітництва негативно впливає певний підрив міжнародної довіри до України як партнера в газотранспортній сфері, зумовлений колишньою практикою несанкціонованого відбору транзитного газу, несвоєчасними розрахунками за спожитий газ, непрозорістю управління та проблемним технічним станом української ГТС. Через це зацікавленість ЄС у конкретній співпраці з Україною у сфері транзиту газу була досить невисокою. Реальне співробітництво обмежувалося відносно незначною фінансовою підтримкою окремих, розрізнених проектів. Виняток становила хіба що програма INOGATE, у рамках якої здійснювалися (і здійснюються) досить вагомі проекти, спрямовані на модернізацію української ГТС [14].

Як вже зазначалося, сучасність вимагає нових стратегій і перегляду позицій. Такий перегляд охоплює велике коло світових інтересів як на ринку ПЕР, так і на фінансовому ринку. Позиції країн, що розвиваються чи трансформують свою економіку (що спостерігається в Україні) під впливом вимог світової торговельної системи, а також швидкість й структура зростання світової економіки досить сильно впливають на їх потреби у зовнішніх коштах і запозиченнях, оскільки вони є одним із важливих факторів, що визначають обсяг валютних доходів і витрат. Тому асиметрія і дисбаланс у торгових відносинах можуть спричинити невідповідність між потребою в іноземних фінансових коштах та їх наявністю — так званий ефект інвестиційної напруженості. Такі країни несуть подвійний тягар: у них дуже обмежений доступ на міжнародні фінансові ринки і водночас вони зазнають втрат від фінансових криз, що виникають в інших елементах системи.

З наведеного аналізу можна зробити висновок, що ПЕК України потребує швидкої модернізації, для якої необхідні кошти. Економічна ситуація, що склалася нині, якісно змінила структуру світового фінансового ринку. Серед найважливіших змін можна виокремити такі: активно змінюється структура фінансових інструментів ринків на користь інструментів реального сектора — корпоративних цінних паперів та їх похідних; посилився взаємозв’язок між фінансовим і реальним секторами економіки; змінюється тактика та ідеологія діяльності міжнародних валютно-фінансових організацій; змінюється суспільна психологія як щодо долучення до міжнародних фінансових ринків, так і до операцій з використанням фінансових інструментів у цілому. Поєднання всіх цих чинників сприяє залученню інвестицій в ПЕК України, а особливо у ПФ. Звичайно, залучення України до планів Євросоюзу щодо розвитку трансєвропейських газових мереж і динамічне розгортання енергодіалогу дають певні підстави сподіватися на позитивну перспективу співробітництва у цій сфері. Подальші кроки залежать від розвитку багатосторонніх відносин України з ЄС та РФ і мають набути стратегічного і більш прагматичного характеру.

Література

1. Амоша А. И., Андрущенко А. А. Опыт привлечения внешних инвестиций на предприятия угольной отрасли // Гос. информ. бюл. о приватизации. — 2001. — № 5. — С. 60–64.

2. Байсаров Л. В., Иляшов М. А., Корзун А. В., Логвиненко В. И., Янко С. В. Привлечение инвестиций в угольную промышленность Украины. — К.: Основа, 2002. — 31 с.
3. Даников В. В. Холдинг в нефтегазовом бизнесе: стратегии и управление. — М.: ЭЛВОЙС, 2004.
4. Жданова Т. Г., Максимихина А. А. Прогнозирование стоимости инвестиционных ресурсов на основе корреляционно-регрессионного анализа. — <http://www.ogbus.ru/authors/Rodionova/Zhdanova.pdf>
5. Журавлев Д. А. Анализ зарубежного опыта формирования стратегий нефтяных компаний // Актуальные проблемы состояния и развития нефтегазового комплекса России: Тез. докл. 5-й науч.-техн. конф. (М., 23–24 янв. 2003 г.). — М.: РГУ нефти и газа им. И. М. Губкина, 2003.
6. Конопляник А. Концепция создания благоприятного инвестиционного климата в нефтяном комплексе России // А. Конопляник, М. Субботин. Тяжба о разделе (Дискуссия вокруг закона “О соглашениях о разделе продукции”). — М.: ВНИИОЭНГ, 1996. — 222 с.
7. Конопляник А. А. Куда исчезли справочные цены // Нефть России. — 2000. — № 7. — С. 76–80.
8. Корякина А. А. Экономические факторы возникновения и развития политического кризиса на Украине. — http://www.ogbus.ru/authors/Koryakina/Koryakina_1.pdf
9. Кузнецова О. В., Кузнецов А. В., Туровский Р. Ф., Четаерикова А. С. Инвестиционные стратегии крупного бизнеса и экономика регионов. — М.: Изд-во ЛКИ, 2007.
10. Милошевич Д. Набор инструментов для управления проектами. — М.: Компания АйТи; ДМК Пресс, 2006. — 729 с.
11. Мінпаливоенерго збільшуватиме надійність енергосистеми України. — <http://mpe.kmu.gov.ua/>
12. Новоселова Н. Н., Мосинцев П. Л. Стратегические аспекты инвестиционной политики в отношении топливно-энергетического комплекса. — http://www.ogbus.ru/authors/NovoselovaNN/NovoselovaNN_1.pdf
13. Правик Ю. М. Инвестиционный менеджмент. — К.: Знання, 2007. — 217 с.
14. Саприкін В. “Газовий трикутник” ЄС—Україна—Росія: єдність та боротьба інтересів. — <http://www.uceps.org/ua/show/113>
15. Славянская Л. 3 миллиарда за репку // Нефтегазовая вертикаль. — <http://www.ngv.ru/article.aspx 20584>
16. Тарасюк Г. М. Управління проектами. — 2-ге вид. — К.: Каравелла, 2006.
17. Товб А. С., Ципес Г. Л. Управление проектами: стандарты, методы, опыт. — 2-е изд. — М.: Олимп-Бизнес, 2005.
18. A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide) — Third Ed. — Project Management Institute, 2004. — 388 p.
19. Daniel Galorath. Project Management Benchmarking for Measuring Capability with in the Organisation // Project management practice. The professional Magazine of the International Project Management Association. — 2007. — Issue 2. — P. 16–18.
20. Grosfeld I. Financial Systems in Transition: The Role of Banks in Corporate Governance. — L.: Kluwer Acad. Publ., 1997. — 26 p.
21. Gumbel P. Stop whining about sovereign wealth funds. Western firms badly need infusions from state-linked investment funds, but what if those funds won't play by Western rules? No problem, they say, so learn to love us. — http://money.cnn.com/2008/01/24/magazines/fortune/gumbel_davosSWF.fortune/index.htm?postversion=20080124
22. Palmer Howard. International Trade & Pre-Export Finance 2nd Edition. — Euromoney Books, 2007.

Міжнародні ринки енергетичних ресурсів зараз переживають значні зміни як щодо цінової складової, так і рівня вимог щодо поставок в умовах ускладнення видобування ресурсів. Особливо важливим елементом розвитку ПЕК стають інвестиції. Зростає рівень невизначеності, а з ним і рівень ризиків, що особливо ускладнює процес стратегічного рішення в умовах транзитивної економіки. Саме стратегічний аспект діяльності фірми щодо залучення фінансів стає визначальним в конкуренції за ПЕР.

Международные рынки энергетических ресурсов в последнее время претерпели значительные изменения как по ценовой составляющей, так и по уровню требований по поставкам в условиях усложнения условий добычи. Особенно важным элементом развития ТЭК становятся инвестиции. Возрастает уровень неопределенности, а с ним и уровень рисков, что особенно затрудняет процесс стратегического решения в условиях транзитивной экономики. Именно стратегический аспект деятельности фирмы по привлечению финансов становится определяющим в конкуренции за ТЭР.

International oil and gas markets experienced unprecedented changes in price and supply patterns, aggravated by outstripped domestic production capabilities and investments have become are very important. Investment risk, combined with significant value-creating investment opportunities, make transition economies a natural setting within which to examine strategic expansion decisions in an uncertain environment is necessarily and competition for market share abroad becomes an important aspect of firm strategy.

Надійшла 18 червня 2008 р.